

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти
Кафедра психокорекційної педагогіки та реабілітології

Збірник тез

з нагоди 100-річчя від дня народження Клавдії Турчинської

**«ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ
СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ ТА
ДОРΟΣЛИМ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Київ – 2024

2. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Г.М. Мерсіянова. К.: Педагогічна думка, 2012. 80 с.

3. Чеботарьова, О. (2022). Методична система трудового навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови., 1(21), 143-158.

4. Чеботарьова О. В., Абакумова І.В. (2023). Трудове навчання учнів з особливими освітніми потребами у дистанційному форматі: поради та рекомендації Особлива дитина: навчання та виховання. №1 (109). С. 129-154.
<https://lib.iitta.gov.ua/737681>

5. Комплект модельних навчальних програм для спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня (2022) (9 програм): Авт.: Чеботарьова О.В., Блеч Г.О., Гладченко І.В., Трикоз С.В., Сухіна І.В., Мякушко О.І., Бобренко І.В. та ін.) Режим доступу: <https://mon.gov.ua>; <https://lib.iitta.gov.ua/732307/>

Чепурна Л.Г.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології

УДУ імені М.П. Драгоманова, Київ

Маруда О.Г.

викладач кафедри психокорекційної

педагогіки та реабілітології факультету спеціальної

та інклюзивної освіти

УДУ імені М. Драгоманова, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОРΟΣЛИХ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ

Професійно-трудова соціалізація є важливим напрямком у роботі з дорослими людьми, які мають інвалідність внаслідок інтелектуальних порушень, що впроваджується у реабілітаційних центрах для таких осіб.

Одне із завдань роботи реабілітаційних центрів полягає у тому, щоб дати людям з інвалідністю можливість особистісного самовизначення та самореалізації, забезпечити їх участь у житті суспільства. У своїй роботі

працівники реабілітаційних центрів враховують важливість дотримання принципів нормалізації та індивідуалізації.

Принцип нормалізації полягає у створенні та постійному вдосконаленні побутових умов, умов роботи, оскільки люди з інвалідністю повинні мати можливість жити таким життям, яке, здебільшого, не відрізняється від життя інших людей.

Принцип індивідуалізації передбачає, що кожна людина з інвалідністю має право отримувати той вид допомоги, який дозволяє їй вести в цілому нормальне життя та бути самостійною, виходячи з умов індивідуальної ситуації, у якій вона перебуває [1, с. 6].

Наведені вище визначення нормалізації мають на меті запропонувати дорослим людям з інтелектуальними порушеннями необхідну допомогу, пов'язану з їхнім щоденним життям поза родиною. Основною метою роботи є надання допомоги особі з інтелектуальними порушеннями, яка дозволить їй стати незалежною настільки, наскільки це можливо, та сприятиме самоідентифікації заради задоволення особистих потреб шляхом активної соціалізації та забезпечення можливості приймати участь у соціальному житті, виходячи зі своїх індивідуальних здібностей.

Дорослі люди з інтелектуальними порушеннями мають труднощі пов'язані з недостатністю їхніх особистих досягнень, а також з ізоляцією від суспільства, яку вони не можуть подолати без сторонньої допомоги. Допомога у реабілітаційних центрах повинна починатися з забезпечення матеріальних, організаційних ресурсів та персоналу. При цьому не можна ігнорувати задачі загального характеру.

Наразі в Україні люди з інтелектуальними порушеннями не включені у суспільне життя, ізольовані від участі у ньому. Процеси пов'язані зі сферою праці, повинні бути адаптовані до потреб людей з інтелектуальними порушеннями за допомогою реальної трудової діяльності, котра враховує їхні індивідуальні здібності та інтереси. Участь в процесах соціального виробництва

та пов'язане з цим визнання є життєво необхідною та надзвичайно важливою передумовою для особистісної самосвідомості.

Загальна мета соціально-трудової соціалізації у реабілітаційних центрах полягає в індивідуальному розвитку, незалежно від виду та ступеня інтелектуальних здібностей клієнтів, та, таким чином, у наданні їм можливості брати участь у процесі соціального виробництва та відчувати гордість за свої досягнення [1, с. 7].

Праця у будь-якому суспільстві є для дорослої людини, як правило, природньою складовою її життя. Праця розширює систему соціальних контактів і надає певний суспільний статус, упорядковує повсякденне життя, розвиває професійні та особистісні якості. Трудове навчання і виховання людей з інтелектуальними порушеннями повинне забезпечити корекційно-розвивальний вплив, який сприятиме формуванню позитивних особистісних якостей і професійних умінь. [3, с. 13].

Кожна людина має право на працю, однак, насправді, небагато молодих людей з інтелектуальними порушеннями можуть це право реалізувати. Для таких людей проблема працевлаштування стоїть особливо гостро. Більшість із них, за винятком людей з легким ступенем порушень, не можуть отримати професійну освіту. На ринку праці вони не отримують конкуренції, потребують спеціальних умов праці (наявність працівника, який підтримує їх на робочому місці, подовжений курс навчання і входження у трудовий процес); діапазон доступних для них трудових операцій обмежений. Люди з інтелектуальними порушеннями часто виявляються не готовими до трудової діяльності, не мають необхідних комунікативних навичок, що, безумовно, погіршує їхню соціальну адаптивність.

Заходи, які вживає держава для працевлаштування людей з інвалідністю, виявляються неідеальними через недосконалість механізмів реалізації законів, повної або часткової відсутності державної підтримки спеціалізованих підприємств, нерозвинутості схем стимулювання працедавців, відсутності приміщень, пристосованих для роботи людей з інвалідністю.

Для можливості подальшого працевлаштування для людей з інтелектуальними порушеннями є успішна соціально-трудова соціалізація у реабілітаційних центрах, де для дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями можуть впроваджуються різні моделі організації трудової зайнятості. Ці програми передбачають розвиток соціальної компетенції клієнтів, формування чи посилення мотивації до трудової діяльності та самореалізації, стабілізацію психо-емоційного стану, а також формування і розвиток трудових навичок і вмінь, які необхідні для роботи на відкритому ринку праці чи у майстернях денної зайнятості для таких людей [2, с. 12].

Моделі організації трудової зайнятості можуть включати в себе: поліграфічну майстерню, майстерні з виготовлення свічок, листівок, розпису скла, роботи з повстю, роботи з глиною та деревом тощо.

У поліграфічній майстерні клієнти з інтелектуальними порушеннями можуть проходити допрофесійне навчання стільки часу, скільки їм необхідно. Перевага цієї моделі полягає в тому, що людина може поступово входити у робочий процес. Починати навчання можна з того, що у клієнта виходить найкраще. Далі, виходячи з того, що весь процес розбито на окремі операції, клієнт може оволодівати більш складними видами роботи, а також застосовувати вже наявні знання і розвивати здібності та вміння на наступних етапах роботи.

Займаючись виробництвом поліграфічної продукції, клієнти, завдяки підтримці педагога, поступово розвивають не тільки свої трудові, але й комунікативні навички, а також вчаться працювати в колективі. Залучення до трудової діяльності допомагає їм подолати соціальну ізоляцію, розширити соціальні зв'язки, коло інтересів і сприяє нормалізації їхньої життєдіяльності.

Поліграфічна майстерня може розглядатися як модель постійної трудової зайнятості для молоді з помірним та глибоким ступенем порушень, і як етап адаптації і підготовки людини з легким ступенем інтелектуальних порушень до роботи на відкритому ринку праці [2, с. 13].

Виготовлення свічок – цікавий та корисний вид діяльності. Цей процес можна розбити на декілька кроків різної складності, тому для людей з різним

ступенем інтелектуальних порушень можна знайти завдання, що відповідає їхнім можливостям та здібностям.

Виготовлення свічок сприяє розвитку дрібної моторики клієнтів, відчуття кольору, координації рухів, покращує концентрацію уваги, виховує прагнення довести свою роботу до завершення.

Клієнти отримують велике задоволення, виготовляючи свічки різних форм та кольорів. Ця робота забезпечує підвищення їх самооцінки та почуття своєї потреби [2, с. 30, 1 с. 44].

Майстерня з виготовлення листівок є тим видом трудової діяльності, який дає змогу людям з інтелектуальними порушеннями зробити власний вибір, який потім можна буде подарувати комусь із близьких. Виготовлення листівок розвиває мислення, пам'ять, увагу, кольорове сприйняття, естетичний смак, творчість, дрібну моторику; виховує уважність, зосередженість, наполегливість, охайність. Також в процесі діяльності закріплюються навички роботи з папером (згинання, різання) та ножицями [2, с. 18].

Метою та завданнями організації роботи майстерень є сприяння соціальній адаптації та професійно-трудова соціалізація людей з інтелектуальними порушеннями шляхом створення для них місць трудової зайнятості, допрофесійної підготовки і організації праці. Професійно-трудова соціалізація у роботі реабілітаційних центрів спрямована на сприяння розвитку власної активності та самостійності клієнтів, які можуть вдосконалювати свої здібності, а завдяки цьому – покращувати свої комунікативні навички та посилювати взаєморозуміння з навколишнім середовищем, а також ставати менш залежними від сторонньої допомоги та зовнішніх умов.

Список використаних джерел:

1. Практичний poradnik щодо роботи денного центру та організації зайнятості для осіб з розумовою відсталістю в Україні (російською мовою). К.. : Видавничий дім «Академія», 2005. 90с.

2. Працетерапія осіб з інтелектуальною недостатністю: майстер-класи.К.. 2009. БТ «Джерела», 40с.

3. Турчинська К.М. Профорієнтація во допоміжній школі. К., «Радянська школа», 1976, 122 с.